

807
E. S. 14

Papír

589

CATO

ERKÖLTSI PÁROS

VERSEI.

DIONYSII CATONIS

DISTICHA

M O R A L I A,

VERSIBUS TOTIDEM HUNGARICIS

COMPREHENSA.

IN USUM STUDIOSAE JUVENTUTIS

HUNGARICAE

EDITA.

PESTINI,

TYPIS BEIMELIANIS 1834.

DIONISIUS CATO

ERKÖLTSI

PÁROS VERSEI

UGYAN ANNYI

SZÁMÚ 'S MÉRTÉKÚ

MAGYAR VERSEKBE

F O G L A L V A .

A'

TANULÓ MAGYAR IFJUSÁG'

S Z Á M Á R A .

P E S T E N ,

ESZTERGAMI K. BEIMEL JÓSEF' TULAJDONA.

1 8 3 4 .

3211

Quidquid praecipies fac sis brevis, ut cito dictum
Percipiant animi dociles, teneantque fideles.

Horat.

Böls letzkéket szabj röviden, hogy felvegye könnyen
A' kinek a' feje jó, 's híven megtartsa eszében.

A' jelesebb Római Íróknak, az ő tapasztalásból merített józan ész és tiszta erkölcsi érzés sugallotta mondásaik 's gondolatjaik, és azon minden helytelen piperétől ment, természeti egyszerűség, melly velős hathatós 's kellemes írások módjában mutatkozik: sok századok lefolyta után, és azon nemzeteknél is maradandó becszet szerzettek, mellyek Anyanyelveket mások felett kedvellvén, azt a' míveltségnek 's tökéletességnek bámúlandó léptsőjére vitték. Innen azoknak olvasása, tanulása csak nem minden míveltebb nemzetek eggyező értelmé szerint úgy tekintetik, mint a' nevendék ifjúság ízlése 's erköltsi karaktere formálásának egyik múlhatatlan eszköze. Ezért igyekeztek azoknak anyanyelvekre való fordítása által, az értékre vezető utat könnyebbé 's kellemesebbé

bé tenni, az ifjúság szeretetétől lelkesítettve, még azon lelkesebb férjfiak közül is némellyek, kik elmebéli szép tehetségeknek eredeti Munkák kiadása által is jeles bizonyságit adták. Melly nemes törekedésnek nemzeti literatúránkban is több ditséretes példáit mutathatunk. Ki ne esmerné az Horvát Endre, Kazinczy, Kis János, Somogyi Gedeon, Édes Gergely, Szent Györgyi 's a' t. ebbéli érdemeit?

Jelen munkátskára 's tzéломhoz közelebb térve, hogy Catonak ezen Verseit, a' böltességnek a' közönséges életből meritett letzkéi, a' józan erköltsi regulák, tiszta deákság, kellemes világos írásmódja, végre a' könnyen folyó verselés, egy aránt ajánlják: azt az a'hoz értők egy tekintettel által láthatják. A' mit Cicero a' Julius Caesar *Commentarii de bello gallico* tzímű munkájáról mond: *nudi sunt, recti, et venusti, omni ornatu orationis tamquam veste detracto*, ezen versekre is illik. Ha azon felemelkedés, tüzes képzelet, 's elmebéli gazdagság, melly az első rangú Római költőket béllyegezi, benne fel nem találhatik is: de

azoknál sokkal könnyebben érthetők 's ugyan ezért a' prosaicus Deák írók olvasásáról a' Poëták olvasására által menő tanuló ifjúság kezibe nálok alkalmasabbakat, ítéletem szerint az egész deák literaturában, nem egy könnyen található. Micsoda tzielom lett légyen immár ezen Verseknek anyanyelvünkre való fordításában, a' feljebb mondottakból úgy hiszem elégé világos.

Van é fordításomnak művészeti tekintetben valami becse? a' középszerűek vagy a' fejtesek vagy éppen a' rosszak közzé tartozik é? az a'hoz értő egyenes ítéletü olvasó határozza el. Ennyit mondhatok, hogy az író gondolatit tiszta Magyarsággal, egyszerű világos 's minden erőltetett tzikornyától ment stilussal, 's a' mennyire a' versmérték által való megköttetésbeli, 's verselés parányi tehetségem engedte, az eredeti textushoz hiven igyekeztem kifejezni. Ennél fogva törekedésem a' deák nyelvet már valamennyire értő, a' magyart pedig most tanuló ifjúságra nézve, talán nem lesz minden haszon nélkül. Egy - két verset, mellynek sem értelmi

sem erköltsi tekintetben az ifjúságra nézve semmi érdekít nem gondoltam, kihagyni, nem tartottam szentség törésnek. Hogy az úgy nevezett *muta-liquidákat*, és a' *h-t* megelőző szótagokat a' deák prosodia törvényei szerint néha rövideknek vertem: a' deák versek olvasásához szokott magyar füleket talán nem fogja sérteni, 's a' többiekre nézve a' mértékes verseknek úgy is kevés érdeke.

Ha a' deák poëzist tanuló ifjúság, mellynek hasznára van tsekély törekedésem szentelve, 's érdemes tanítói, munkátskámát becses figyelmeke méltatják, 's valami hasznát vehetik: fáradtságom böven meg lesz jutalmazva.

Írtam Pesten October 4-kén 1834.

A' fordító.

*Non verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres.*

Horat.

LIBER I.

Si Deus est animus, nobis ut carmina dicunt:

Hic tibi praecipue sit pura mente colendus.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto:

Nam diuturna quies vitiis alimenta ministrat.

Virtutem primam esse puta compescere lingvam:

Proximus ille Deo est, qui scit ratione tacere.

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse:

Conveniet nulli, qui secum dissidet ipse.

Si vitam inspicias hominum, si denique mores:

Cur culpas alios? nemo sine crimine vivit.

Quae nocitura tenes, quamvis sint cara, relinque:

Utilitas opibus praeponi tempore debet.

Constans et lenis, ut res expostulat esto:

Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

Nil temere uxori de Servis crede querenti:

Saepe, etenim mulier quem conjux diligit, odit.

Quando mones aliquem, nec se velit ipse moneri:

Si tibi sit carus, noli desistere coeptis.

Contra verbosos noli contendere verbis:

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Rumores fuge, ne incipias novus auctor haberi;

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Dilige sic alios, ut sis tibi carus amicus;

Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

Rem tibi promissam certo promittere noli;

Rara fides ideo est, quia multi multa loquuntur.

Quum te aliquis laudat, judex tuus esse memento:

Plus aliis de te, quam tu tibi credere noli.

I. K Ö N Y V.

Lélek az Isten, mint a' Versírók bizonyítják;
Lélekben kell hát és tisztán őtet imádni.
Többet légy ébren, alvással időd' ne fetsérelj;
Mert sok véteknek szülője a' húzamos alvás.
Fő érdemnek tartsd a' nyelved' megzabolázní,
És okosan hallgass; 's Istenhez legközelebb állsz.
Ellenzésbe ne jöjj te magaddal; az a' ki magával
Ellenkezni szokott, mással sem fér soha öszve.
A' más emberek erköltsét, 's éltét ha tekinted:
Mért kárhoztatsz mást? ember nintsen hiba nélkül.
A' mi neked káros, válj meg, bár kedves is, attól:
Kis hasznót nagynak kell tenni gyakorta elébe.
Engedj, 's állhatatos légy mint sors hozza magával:
Vétek nélkül a' bölts szabja magát az időhöz.
Ritkán hidj ha tselédre panaszkodik a' feleséged:
Mert kit férje szeret gyűlöli gyakorta az asszony.
Hogy ha meg intessz mást, 's intésid' fel nem akarja
Venni, ne hagyj fel az intésekkel, ha kedves előtted.
Szájjassal ne kotzódj, szót véle hiába ne vitass:
Mindennek van szája, de belátása kevésnek.
Hírhordó ne legyél, majd azt mondják te koholtad:
Mert hallgatni nem árt, fetségés sok bajt okozott már.
Használj másoknak, de magadról el ne felejtkezz:
Úgy légy a' jókhoz jó, hogy károdra ne legyen.
Ígéretre ne bízz soha mint bizonyosra; sok ember
Öszvebeszéli mindent, de kevés kinek hinni lehetne.
Hogy ha magasztal más te legyél bírása magadnak:
Ítélnetne e' más jobban rólad te magadnál?

Officium alterius multis narrare memento :

Atque aliis quantum benefeceris ipse sileto.

Multarum quum facta senex et dicta recensens .

Fac tibi succurrat, juvenis quid feceris ipse.
Ne cures, si quis tacito sermone loquatur :

Consciis ipse sibi de se putat omnia dici.

Cum fueris felix, quæ sunt adversa caveto :

Non eodem cursu respondent ultima primis.

Cum dubia et fragilis sit nobis vita tributa :

In morte alterius spem tu tibi ponere noli.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus ;

Accipito placide, et plene laudare memento.

Infantem nudum cum te natura creavit :

Paupertatis onus patienter ferre memento.

Ne timeas illam, quæ vitæ est ultima finis :

Qui mortem metuit, quod vivit perdit id ipsum.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus :

Incusare Deum noli, sed te ipse coërce.

Ne tibi quid desit ; quaesitis utere parce ;

Utque quod est ferves, semper tibi deesse putato.

Quod præstare potes, ne bis promiseris ulli ;

Ne sis ventosus, dum vis bonus ipse videri.

Cum simulat verbis, nec corde est fidus amicus :

Tu quoque fac simules ; sic ars deluditur arte.

Noli homines blando nimium sermone probare :

Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

Cum tibi sunt nati, nec opes : nunc artibus illos

Instrue, quo possint inopem defendere vitam.

Quæ culpæ soles, ea tu ne feceris ipse :

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Quod justum est petito, vel quod videatur honestum :

Nam stultum est petere id, quod possit jure negari.

Más szívességét hirdesd ditsérve sokaknak :

A' mint másokkal tettél, arról ne beszéljess.

Mások tetteiket 's mondásaikat latoló vén!

Jusson eszedbe, te is mit tettél ifju korodban.

Suttognak mások? ne ügyelj ra; lelke gonosszal

A' kit vádol, az azt hiszi mindég róla beszélnek.

Boldog sorsodban tarts a' bóldogtalanabbtól:

Víg mulatságnak sírás a' vége gyakorta.

Múlándó lévén e' földi bizonytalan éltünk :

Mások halálában bizodalma'd vetni bolondság.

Jóakaród ha szegény, köszönettel-bár mi tsekélység

A' mit ajánl-vedd el 's ditsérd meg szívesen érte.

Mintahogy meztelenül szült a' természet egészen:

Törd békével, bármi keserves, hogyha szegény vagy.

A' mi az életnek véget vét, tőle ne rettegj:

Kárba megy élete, a' ki haláltól retteg előre.

Érdemidet ha eléggé senki se fogja bét sülni:

Türtöztesd magadat, 's Istenre azért ne panaszkodj.

Hogy sükségre ne juss soha, légy mindég takarékos:

'S mintha nem is birnád, úgy bánj vele, 's megmarad a' kints.

A' mit tudsz telyesíteni, azt két ízbe ne igérd:

Mert szeles embernek, nem jönak tartanak érte.

Azt ki tsak ámit, és nem igaz szívbéli barátod,

Ámitsd költsönösen: 's fortélyt fortéllyal előzz meg.

Hizelgöt ne szeress; prédájokat a' madarászok

Kellemesen hangzó sípjokkal törbe kerítik.

Gyermekeid' ha szegény vagy, mesterségre taníttasd:

Hogy légyen magokat mivel el táplálni idővel.

A' mit másokban meg rossz olly bünbe ne lélegzz:

Rút, mikor a' dorgálózó't maga vádja pirítja

Illendöt, vagy igasságost kérj jóakaródtól:

A' mit méltán meg tagad, ollyat kérni bolondság:

Cum dubia incertis versetur vita periculis :

Pro lucro tibi pone diem , quocunque laboras.

Vincere cum possis , interdum cede sodali :

Ohsequio quoniam dulces retinentur amici.

Litem inferre cave cum quo tibi gratia juncta est :

Ira odium generat , concordia nutrit amorem.

Servorum culpis cum te dolor urget in iram ;

Ipse tibi moderere , tuis ut parcere possis.

Cum superare potes , interdum vince ferendo :

Maxima enim morum est semper patientia virtus.

Dapsilis interdum notis , et carus amicis

Cum fueris felix ; semper tibi proximus esto.

L I B E R II.

Instrue praeceptis animum , nec discere cesses :

Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

Si potes ignotis etiam prodesse memento :

Utilius regno est meritis acquirere amicos.

Mitte arcana Dei , coelumque inquirere quid sit :

Cum sis mortalis , quae sunt mortalia cura.

Linque metum leti , nam stultum est tempore in omni

Dum mortem metuas , amittere gaudia vitae.

Iratus de re incerta contendere noli :

Impedit ira animum , ne possis cernere verum ,

Quod nimium est fugito , parvo gaudere memento ;

Tuta mage est puppis modico quae flumine fertur.

Quod pudeat , socios prudens celare memento :

Ne plures culpent , id quod tibi displicet uni.

Nolo putes pravos homines peccata lucrari :

Temporibus peccata latent , sed tempore parent.

Corporis exigui vires contemnere noli :

Consilio pollet , cui vim natura negavit.

Múlándó lévén éltünk, 's folyamataja veszélyes:

Tartsd nyereségednek minden napot a' mire virradsz
Engedj néha mikor tudnál is győzni; barátink

Szívét nyájasság legerősebben köti hozzánk.

A' kihez a' szeretet kapszol ne perelj vele; tartós

Lessz a' harag; szeretet tsak béke ölébe tenyészik.

Mérsekeld magadat, ha tseléded vétke haragra

Gerjeszt; másként nem fogod őt kímélleni tudni.

Bár ha tehetnéd is, türéssel győzz ne erővel:

Minden erények közt a' türés a' legerősebb

Jóakaródho' barátságos, vendégszerető légy

Boldog sorsodban; de magadról el ne felejtkezz.

II. K Ö N Y V.

Bölts esméreteket gyűjts és szaporítani ne szűnj meg:

Mert tudomány nélkül a' halálnak képe az élet.

Használj még idegennek is; Országgal se tseréld fel

Szívésséggel ha tudsz sokakat megnyerni magadnak.

Isten' 's a' menynek titkait feszegetni ne próbáld:

Múlándókon törd az eszed' mint földi halandó.

Éltünk végétől rettegni előre bolondság,

'S múlándó éltünk örömeit azzal keseríteni.

Kétséges dolgot felbosszankodva ne vitass:

Mert a' bosszúság igazat soha látni nem enged.

Túl a' rendin nem jó semmi sem, érd be kevéssel;

Míg a' hajót kis víz viszi, bátrabban megyen addig.

A' mit szégyenlesz titkold, 's másnak ne fedezd fel:

Hogy többen ne gyalázzanak érte, mit ön magad utállsz.

Állandó nyereség a' vétkekben soha sintsen:

Egy darabig lappang, de utóbb napfényre jön a' bűn.

Kis testü erejét nem kell megverni; nagy ésszel

Aldja meg a' természet, erő helyt sokszor az embert.

Cui scieris non esse parem te, tempore cede:

Victorem a victo superari saepe videmus.

Adversus notum noli contendere verbis:

Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Quid Deus intendat, noli perquirere sorte:

Quid statuatur de te, sine te deliberat ipse.

Invidiam nimio cultu vitare memento:

Quæ si non laedit, tamen hanc sufferre molestum est.

Esto animo forti, cum sis damnatus inique:

Nemo diu gaudet, qui iudice vincit iniquo.

Litis praeteritæ noli maledicta referre:

Post inimicitias iram meminisse malorum est.

Nec te collaudes, nec te culpaveris ipse:

Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Utere quaesitis parce, cum sumtus abundat:

Labitur exiguo quod partum est tempore longo.

Insipiens esto, cum tempus postulat aut res:

Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.

Luxuriam fugito, simul et vitare memento

Crimen avaritiæ: nam sunt contraria famæ.

Noli tu quaedam referenti credere semper:

Exigua his tribuenda fides, qui multa loquuntur.

Quæ potius peccas, ignoscere tu tibi noli:

Nam nullum est vini crimen, sed culpa bibentis.

Consilium arcanum tacito committe sodali:

Corporis auxilium medico committe fideli:

Noli successus indignos ferre moleste:

Indulget fortuna malis, ut laedere possit.

Prospice, qui veniunt casus hos esse ferendos:

Nam levius laedit, quidquid praevidimus ante.

Rebus in adversis animum submittere noli:

Spem retine, spes una homines nec morte relinquit.

Engedj, a' kikkel tudod hogy mérközni erőd nints:

A' győzött gyakor izbe tiporja le a' diadalmast.

A' kit már esmersz, szót véle hiába ne vitass:

Egy szóból több izbe szokott nagy per kerekedni.
Istennek tzélját sors- avvagy kártyavetéssel

Tudni ne próbáld: ő nélküled végez erántad.

Gyűlölséget irigységet törekedj kikerülni:

Mellyet bár kárt nem teszen is szenvedni keserves.
Méltatlanul kárhoztatnak? türd' a' ki hamis 's rossz

Bíró által győz, nem tart vígsága sokáig.

A' perpatvart, melly már elmúlt újra ne említsd:

Rossz, ki az elmúlt megsértést nem tudja feledni.

Önmagadat ne gyalázd se ne ditsérd, esztelen a' ki

Ezt teszi, a' kit hiú ditséret vágyja gyötör 's bánt.

Légy takarékos bár bővölködsz is, hamar elfogy

A' kereset, mellyet sok idő szorgalma rak össze.

Hogy ha idő és környülmény kívánja bohó légy:

Gyakran böltesség magadat tettetni bohónak.

Vesztegető ne legyél, de fukar 's fősvény se azomban:

Rút két vétek ez, és benne lélegzeni szégyen.

Szószátyároknek, hirhordó fülbe sügőknak,

Nem lehet adni hitelt; mert sok szónak sok az alja.

A' részeg fővel követett vétket te magadnak

Meg ne botsásd; az ivó a' vétkes, nem pedig a' bor.

Titkod' bízd hallgatni tudó jó lelkű baráttra:

Hív Orvostól várj segedelmet testi bajodban.

A' gonoszok 's ravaszok bóldogságát ne irigyeld:

Sok rosszat fel emel, hogy mélyen sújtsa le a' sors.

A' rád várakozó balsorsot nézd ki előre:

Mert könnyebben eltűrjük, mit előre be láttunk.

Kedvetlen állapotodba ne tsüggedj el, de reménység

Tápláljon, melly minket még a' halálba se hágy el.

Rem, tibi quān nosces aptam, dimittere noli:

Fronte capillata est, postica occasio calva.

Quod sequitur, specta; quodque imminet ante, videto:

Illum imitare Deum, qui partem spectat utramque.

Fortius ut valeas, interdum parcior esto:

Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Judicium populi nunquam contempseris, unus:

Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Sit tibi praecipue (quod primum est) cura salutis

Tempora ne culpes, cum sis tibi caussa doloris.

Somnia ne cures, nam mens humana quod optat,

Dum vigilat, sperans per somnum cernit id ipsum.

L I B E R III.

Fortunae damnis semper parere memento:

Non opibus bona fama datur, sed moribus ipsis.

Cum recte vivas, ne cures verba malorum:

Arbitrii non est nostri, quid quisque loquatur.

Productus testis (salvo tamen ante pudare);

Quantumcunque potes, celato crimen amici.

Sermones blandos blaesosque cavere memento:

Simplicitas veri norma est fraus ficta loquendi.

Segnitiam fugito, quae vitae ignavia fertur:

Nam cum animus langvet, consumit inertia corpus.

Interpone tuis interdum gaudia curis:

Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

Alterius factum, aut dictum, ne carpseris unquam:

Exemplo simili ne te derideat alter.

Quod tibi sors dederit, tabulis suprema notato;

Augendo serva, ne sis quem fama loquatur.

Cum tibi divitiae superant in fine senectae:

Munificus facito vivas, nec parcus amicis.

A' mi neked hasznos, ne botsásd el, fogd meg: elől az
 Alkalom üstökös, ah de kopasz feje, 's nints haja hátúl.
 A' mi előtted, utánad van, kísérd figyelemmel:
 Szüntelenül Janusként hátra 's előre tekingess.
 Kíméld meg magadat hogy egészséges legyen a' test:
 Éldelletre ne vágyj, drágább annál az egészség.
 Vélekedéseit a' népnek fitymálni ne merjed:
 A' ki sokat megvét kedvelleni senki se fogja.
 Tested egészségére legyen fő gondod ügyelni:
 Vétked szülte bajodnak okát az időre ne hárítsd.
 Álmaidon ne törődj; mert a' mit az emberi elme
 Ébren ohajtva reményl, leg többnyire álmodik azzal.

III. K Ö N Y V.

Békével türd a' bal sorsnak durva tsapásit
 Nem szerezhírt nevet a' jószág hanema' nemes erkölts.
 Ártatlanúl élvén vesd meg gonoszok fetsegését:
 Nintsen hatalmunkban, ki miket szálljon mi felölünk.
 Hogy ha tanúnak hívnak (erényt nem sértve azomban)
 Lelki barátodnak vét két, ha lehet ne fedezd fel.
 Óvd magad' a' mézes szóktól, és tzipra beszédétől
 Egyszerű a' mi igaz, mi ki van piperézve tsalárdtság.
 Óvd a' restségtől magadat: lomhán foly az élet,
 A' lélek ha hever, 's puhaságban senyved el a' test.
 Gondjaidat gyakran elegyítsed víg örömmel:
 'S lelked erősebben küzd mindenféle bajokkal.
 Mások tetteit és mondásit gúnyra ne tedd ki:
 Tégedet is nevetség tárgyává hogy ne tegyen más.
 A' sors áldásit jegyző könyvedbe jegyezd fel:
 Tartsd meg, sőt szaporítsd; mert jó híred neved így lessz.
 Elted' vége felé hogy ha bővölködsz vagyonokkal:
 Jó akaród eránt légy jóltévő, ne fukarkodj;

Utile Consilium dominus ne despice servi:

Nullius sensum, si prodest, spreveris unquam.

In censu et rebus, si non est quod fuit ante:

Fac vivas contentus eo, quod tempora praebeant.

Multarum disce exemplo quae facta sequaris,

Quae fugias; vita est nobis aliena magistra.

Quod potes id tentes, operis ne pondere pressus

Succumbat labor, et frustra tentata relinquo.

Quod nosti haud recte factum, nolito silere;

Ne videre malos imitari velle tacendo.

Judicis auxilium sub iniqua lege rogato:

Ipsae etiam leges cupiunt ut jure regantur.

Quod merito pateris patienter ferre memento:

Cumque reus tibi sis, ipsum te iudice damna.

Multa legas facito, perlectis negliges multa:

Nam miranda canunt, sed non credenda poetae.

Inter convivas fac sis sermone modestus:

Ne videre loquax, cum vis urbanus haberi.

Conjugis iratae noli tu verba timere:

Nam lachrymis struit insidias, dum foemina plorat.

Utere quaesitis, sed ne videaris abuti:

Qui sua consumunt, cum deest aliena sequuntur.

Fac tibi proponas, mortem non esse timendam:

Quae bona si non sit, finis tamen illa malorum est.

Uxoris linguam, si frugi est ferre memento:

Namque malum est, nec velle pati, nec posse tacere.

Aequa diligito caros pietate parentes:

Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

LIBER IV.

Despice divitias, si vis animo esse beatus:

Quas qui suspiciunt, mendicant semper avari.

Meg ne utáld ha tanácsot akar neked adni tseléded:

Senki esztét, mellynek hasznát veheted le ne nézzed.

Erszényed hogy ha nints olyan tele mint valahajdan:

Élj megelégedetten — 's bódog leszel — a' mi van azzal.

Mit kelljen tselekedni sokak példája tanítson,

'S mit kikerülni; nekünk más élte folyása tanúság.

A' mit erőd meg bír, tsak a'hoz fogj, hogy le ne roskadj

Terhe alatt, 's a' mit kezdettél félbe ne hagyd.

A' mit látsz 's tudsz hogy gonoszúl van téve ne hallgass.

Arról, hogy hallgatva követni akarni ne láttass.

A' mikor a' törvény rossz, bíróhoz folyamodjál:

Mert az igasságnak kell a' törvényt regulázni.

Türed el ha nem méltatlan szenvedsz, és te magadnak

Légy bírása, ha vétettél önnön magad ellen.

Olvassgass sokat, ám de ne hidd mind: szép eszű költők

Sok bámulni való hihetetlen dolgokat írnak.

Mérsékelj a' víg mulatságokba beszéded.

Hogy feleségő ne legyél, míg mulattatni akarsz mást.

Meg haragudt feleségednek szava meg ne ijesszen:

Lest hány könnyeivel, mikoron sír 's jajgat az asszony.

A' vagyodnak vedd hasznát, de ne élj vele vissza:

A' máséra szorúl, ki kimegy vagyónának a' hátán.

Bátran menj szemközt a' halálnak, melly ha nem éppen

Jó is: véget vét legalább a' földi bajoknak.

Türed békével, ha jó másként, nyelves feleséged':

Mert rossz az ha ki tünni se tud, hallgatni se képes.

Légy egyforma szüleid eránt vonszó szeretetben:

Ne keserítsd az anyád', az atyádnak kedvébe járván.

IV. K Ö N Y V.

A' kintset ne imádd, hogyha bódogságra törekszel:

Köldús, és nyomorúlt fukar, a' pénzt a' ki imádjá.

Commoda naturae nullo tibi tempore deerunt :

Si fueris contentus eo , quod postulat usus.

Cum sis incautus , nec rem ratione gubernes :

Noli fortunam , quod non est , dicere caecam.

Cum fueris locuples , corpus curare memento :

Dives habet nummos , aeger se non habet ipse.

Verbera cum tuleris discens aliquando magistri :

Fer patris ingenium , cum verbis exit in iram.

Res age , quae prosunt ; rursus vitare memento ,

In quæis error inest , nec spes est certa laboris.

Quod donare potes gratis , ne vende roganti ;

Nam recte fecisse bonis in parte lucrorum est.

Cum te detineat ventris damnosa voluptas :

Indulgere gulæ noli , quae ventris amica est.

Cum tibi proponas animalia cuncta timere :

Unum praecipio tibi plus hominem esse timendum.

Cum tibi praevalidae fuerint in corpore vires ,

Fac sapias : sic tu poteris vir fortis haberi.

Auxilium a notis petito , si forte laboras :

Nec quisquam melior medicus , quam fidus amicus

Cum tibi vel socium , vel fidum quaeris amicum :

Non tibi fortuna est hominis , sed vita petenda.

Utere quaesitis opibus , fuge nomen avari :

Quo tibi divitias , si semper pauper abundas ?

Si famam servare cupis dum vivis honestam :

Fac fugias animo quae sunt mala gaudia vitae.

Cum sapias animo , noli ridere senectam :

Nam quicumque senet , puerilis sensus in illo est.

Disce aliquid ; nam cum subito fortuna recessit ,

Ars remanet , vitamque hominis non deserit unquam.

Perspiceito tecum tacitus quid quisque loquatur :

Sermo etenim mores et celat , et indicat idem.

A' természeti szükségid' mindig tellyesíthedd :

Hogy ha elégnél nem kátsingózol soha többre.

Vigyázatlan vagy , 's nem kormányozza okosság

Dolgaid' ? a' sorsot , melly nints vaknak ne kiáltasd.

Ápold tested' ha bővölködsz : a' gazdag arannyal

Bír, de magát sem bírja sajátkép' a' beteg ember.

Még ütelegtől sem kíméllt meg , néha tanítód :

Mért nem tűrnéd el hát dorgálásit atyádnak ?

Hasznos dolgokhoz láss , 's ollyannal ne bajoskodj ,

A' mellynek vagy nem bizonyos , vagy semmi jutalma.

A' mit ajándékban adhatsz , pénzt érte ne végy el :

A' jók kedvéért ha tehetsz valamit , nyereség az.

Hogy ha hasadnak rabja vagy ön károdra : ne kedvez

Torkodnak legalább ; ez amannak jóakarója

A' fene vadtól félj ; de az embertől ha tanátsom'

Béveszed, inkább félj, mint mindenféle vadaktól.

Hogy ha meg áldott a' természet testi erővel ,

Böltselkedni tanúlj : így lészel nagy 's jeles ember.

Jó akaróidtól bajaidban kérj segedelmet :

Nints ügyesebb orvos mint egy szívbéli barátunk.

Társra akarsz szert tenni, vagy egy hiv lelki barátira ?

Erkölsére ne a' gazdagságára tekintsél.

Úgy élj a' pénzzel , hogy fősvénynek ne nevezzen

Senki, mit ér a' kints, ha szegényül és fukarül élsz ?

Hogy jó híredet és nevedet mig élsz te meg őrizd :

Minden kártévő gyönyörüséget ki kerüljél.

Hogy ha helyén az eszed , a' vénséget ki ne gúnyold :

A' vén emberben már többnyire gyermeki ész van.

Böls esméreteket gyűjts ; mert ha szerentse el illant ,

Meg marad a' tudomány , 's soha el nem hagyja az embert.

Fontolgasd mások szavait 's kísérd figyelemmel.

El titkolja az erköltsöt , 's kijelenti beszédünk.

Exerce studium, quamvis perceperis artem:

Ut cura ingenium, sic et manus adjuvat usum.

Nec multum cures venturi tempora fati:

Non metuit martem, qui scit contemnere vitam.

Disce, sed a doctis, indoctos ipse doceto:

Propaganda etenim est rerum doctrina bonarum.

Hoc bibe quod possis, si tu vis vivere sanus:

Morbi caussa mali nimia est quaecunque voluptas.

Laudaris quodcunque palam, quodcunque probaris:

Hoc vide ne rursus levitatis crimine damnes.

Tranquillis rebus quae sunt adversa timeto:

Rursus in adversis melius sperare memento.

Discere ne cessa, cura sapientia crescit:

Rara datur longo prudentia temporis usu.

Ne pudeat quae nescieris te velle doceri:

Scire aliquid laus est culpa est nil discere velle.

Demissos animo, et tacitos vitare memento:

Quia flumen placidum est, forsán latet altius unda.

Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum:

Alterius specta, quo sit discrimine pejor.

Quod potes, id tenta: nam littus carpere remis:

Tutius est multo, quam velum tendere in altum.

Contra hominem justum prave contendere noli:

Semper enim Deus injustas ulciscitur iras.

Ereptis opibus noli tu flere querendo:

Sed gaude potius, tibi cum contingat habere.

Est jactura gravis, quae sunt amittere damnis:

Sunt quaedam, quae ferre decet patienter amicum.

Tempora longa tibi noli promittere vitae:

Quocunque ingrederis, sequitur mors corpus ut umbra.

Thure Deum placá, vitulum sine crescat aratro:

Ne credas placare Deum, cum caede litatur.

A' mesterséget gyakorold, bár jól kitanúltad:

Mert ügyesebbé lesz elméd 's kezed is ha gyakorlod.
Élted végeről ne törődj 's a' halál idejéről:

A' kinek élete nem betses, a' nem fél a' haláltól.
Oktattatni tudósoktól, oktatni tudatlant,

'S bölts esméreteket terjeszteni tartsd örömödnék.
Többet mint meg bírsz ne igyál minden gyönyörűség

Módján és rendin túl üzve, gonosz nyavalyát szül.
A' mit többek előtt nyilván ditsérve magasztalsz:

Könnyelműségből — vigyázz — ismét ne gyalázd meg.
Bóldog sorsodban tarts a' bóldogtalanabbtól:

Mostoha állapotodba pedig várj bóldog időket.
Szorgalom a' tudományt gyarapítja; tanulni ne szűnj meg:

A' böltsesség több esztendők drága gyümölte.
A' mit nem tudsz, arra ne szégyenld hogy ha tudniak:

Tudni derék, semmit nem akarni tanulni gyalázat.
Messze kerüld az alattomos embert; többnyire a' víz

Ott foly lassabban, hol mélyebben van az árka.
Nyughatatlan vagy 's meg nem elégszel az állapotoddal?

A' más még sokkal rosszabb sorsára tekintsél.
A' mit bírsz a'ho' fogj, parthoz nem messze evezni

Biztosbb, mint tenger mélyére bocsátni vitorlád!
Perlekedésbe igaz 's jó emberrel ne ereszkedj:

Mert a' hamis perpatvart meg bosszúlja az Isten.
Meg vagy jószágidtól fosztva? ne sírj, ne panaszkodj:

Inkább annak örülj, ha mi megmarad a' kezeid közt.
Kárvallás által megfosztatván vagyonditól:

Tsendes lélekkel türd, szenvedd, bár ha keserves.
Hosszú élettel magadat kérlek ne ketsegetsd:

Nyomba követ mindig a' halál mint testet az árnyék.
Áldozz tömjénnel, borjúd' nötesd eke mellé;

Barmokat ölyén, nem fogod engesztelni az Istent.

Cede locum caesus fortunae, cede potenti :

Laedere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Cum quid peccaris, castiga te ipse subinde :

Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris.

Damnaris nunquam post longum tempus amicum :

Mutavit mores, sed pignora prima memento.

Gratior officiis, quo sis mage carior, esto :

Ne nomen subeas, quod dicitur officiperdi.

Suspectus cave sis, ne sis miser omnibus horis :

Nam suspectis et timidis aptissima mors est.

Cum famulos fueris proprios mercatus in usus :

Ut servos dicas, homines tamen esse memento.

Quamprimum rapienda tibi est occasio prima :

Ne rursus quaeras , quod jam neglexeris ante.

Morte repentina noli gaudere malorum :

Felices obeunt, quorum sine crimine vita est.

Quum tibi contigerit studio cognoscere multa :

Fac discas multa, et vita nil velle doceri.

Szenvedd a' mindent tehető sors durva tsapásit:

Rontásodra ha járt, egykor hasznodra lehet még.

Vétkeidért önnön magadat gyakor ízbe fenyítsd meg:

Seb gyógyításban fájdalmat fájdalom üz el.

Jóakaródat régi hibájáért ne pirongasd:

Inkább jusson elébbeni szívessége eszedbe.

Szíves tetteidet jól alkalmazni tanúld meg:

Hogy szívességed több ízbe hiába ne essék.

Hogy ne legyél bóldogtalan és nyomorúlt, ne gyanúskodj:

A' ki gyanakszik 's fél, annak jobb volna nem élni.

Szolgákat ha veszel te magadnak; bár ha tselédek,

El ne felejtsd még is, hogy szintúgy emberek ökis.

Fogd meg az első alkalmat, ne botsáds ki kezedből:

Kénytelen hogy ne legyél azt újra keresni idővel.

Mért örvendnél a' gonoszok véletlen halálán?

Bóldog halála van a' kinek élete feddhetetlen vólt.

Hogy ha van alkalmad 's módod sokat öszve tanulni:

Telleyes erődet rá igyekezd fordítani ne légy rest.

